

УДК 929 Гудович (477)

Ганна Філіпова*

АНДРІЙ ГУДОВИЧ — ДОВІРЕНА ОСОБА КНЯЗЯ ОЛЕКСАНДРА МЕНШИКОВА (БІОГРАФІЧНИЙ НАРИС)

Дану статтю присвячено життєвому шляху і діяльності Андрія Павловича Гудовича — представника козацької старшини Стародубського полку, а згодом — управителя та довіреної особи князя О. Меншикова, його союзника у справі так званого Почепського межування. Андрій Гудович відіграв значну роль у процесі політико-економічного наступу російської аристократії на землі Стародубського полку в період після Полтавської битви. Біографію Гудовича було висвітлено у працях історика О. Лазаревського, втім, автор статті доповнює її за допомогою залучення маловідомих документів із зібрання ІР НБУВ (ф. І. О. Лазаревського) та ЦДІАК України (ф. 51 Генеральної військової канцелярії).

Ключові слова: Андрій Гудович, Гудовичі, Почепська справа, Почеп, Олександр Меншиков, козацька старшина.

Hanna Filipova

The article is devoted to the life path and activities of Andriy Pavlovych Hudovych — a representative of the Cossack sergeant of the Starodub Regiment, and later — the steward and confidant of Prince O. Menshikov, his ally in the so-called Pochev land survey. Andriy Hudovych played a significant role in the political and economic offensive of the Russian aristocracy on the lands of the Starodub regiment in the period after the battle of Poltava. Hudovych's biography was covered in the works of the historian O. Lazarevsky, but the author of the article complets it with the help of attracting little-known documents from the collections of the IR NBUV (Fund I of O. Lazarevsky) and the CDIAC of Ukraine (Fund 51 of the General Military Chancellery).

Key words: Andriy Hudovych, Hudovychs, Pochev case, Pochev city, Alexander Menshikov, Cossack sergeant.

Життя та діяльність цілої низки представників козацької полковосотенної старшини, котрі долучилися до експансивних процесів, розгорнутих російською владою в Україні після Полтавської битви, є питанням, недостатньо дослідженим та висвітленим у наукових студіях. Кількох біографій побіжно торкнувся у XIX столітті О. Лазаревський,

---

* Ганна Філіпова — аспірант Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, lille_prinsen@ukr.net

деякі ж імена й досі лишаються представлені розрізненими даними лише на сторінках архівних документів. Автором статті розпочато серію публікацій біографічних даних членів адміністрації князя Меншикова в Україні, серед яких вже було згадано представників козацького стану Стародубського і Ніжинського полків Якова Ілейка¹ та Михайла Таріцина².

Помітне місце серед даних постатей посідає і Андрій Павлович Гудович (? — 1734), значний військовий товариш, бунчуковий товариш, сотник Баклані, поміщик Стародубського полку. Він брав надзвичайно активну участь у відомій Почепській справі на боці князя О. Меншикова, і з часом став одним з найбільш наближених та вірних його слуг серед тих, що відстоювали загарбницькі інтереси князя на українських теренах. Він належав до заможного роду Гудовичів, котрі, за переказами, вели свій родовід від Станіслава Яновича, який нібито поселився на українських теренах у 1680-х рр.³ Дані відносно його біографії було подано у роботі Лазаревського «Описание старой Малороссии», а саме у томі, присвяченому Стародубському полку⁴. Ми ж доповнюємо вже відомі в історіографії факти даними з неопублікованих Лазаревським документів — невідомих йому, або ж таких, котрі він не брав до уваги.

У 1709–1710 рр. Андрій Гудович обіймав посаду бакланського сотника. У всьлякому випадку, Лазаревський вказував на те, що вже в квітні 1709 р. він значився у документах на цій посаді⁵. Та очільником Бакланської сотні Гудович пробув досить недовго — в результаті інтриг його ворога, Антипа Соколовського, він втратив своє місце.

Втім, перша суттєва поява Меншикова в житті жителів Стародубського полку припала на фінальний період сотництва Гудовича, тобто на 1710 р. Сотник мав подаровані за універсалом Скоропадського угіддя на землях, котрі за нещасливим для нього збігом обставин лежали там, де сходилися межі Стародубської, Почепської та Бакланської сотень. І саме ці території згодом стали спірними в руслі протікання Почепського межування. Межувальна комісія, зібрана гетьманом, позначала землі Андрія

---

¹ Філіпова Г.В. «Протекціант» князя Меншикова Яків Ілейко: обличчя російської адміністрації в Україні після Північної війни // Наукові записки з Української історії, № 38. — Переяслав-Хмельницький, 2016. — С. 45–51.

² Філіпова Г.В. Нарис з життя Ямполья першої половини XVIII століття (за матеріалами тогочасних судових справ // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні, № 25. — К., 2016. — С. 340–343.

³ Долгоруков П.В. Российская родословная книга. Том II. — СПб., Типография Карла Вингебера, 1855. — С. 192.

⁴ Лазаревский А.М. Описание Старой Малороссии. Том I. Полк Стародубский. — Киев, типография К.Н. Милевского, 1888. — 420 с.

⁵ Там само. — С. 264–265.

Гудовича лежачими за рікою Вороною, «от ручая Будовца в гору якби слева». Тут, на стародубському кордоні, але у своїй сотні, в межовому урочищі, Гудович посадив слободу Розритівку. Поряд з нею жителі стародубських сіл Трухановські та Борозненські здавна мали полоси власної землі, і Гудович значно потіснив їх, заснувавши греблю на Вороні. Після цього він посадив і другу слободу, названу Воднювка, на стародубських ґрунтах, поряд з кордоном Бакланської сотні, там, де протікала ріка Дубна⁶.

Та в 1710 р. комендант Почепа Федір Павлов «гвалтом» відібрав слобідку Розритівку, приєднавши її до Почепської сотні, і не дозволив добудувати незакінчену греблю на Вороні. Другу слободу Гудовича, Воднювку, також примезували до володінь Меншикова, і переписали на родину Підзорицьких разом з прилеглими городами та сінокосами.

У червні 1710 р. під час перебування у Почепі генерал-майора та колишнього харківського полковника Федора Володимировича Шидловського, який перейшов на службу до Меншикова, балканський сотник намагався відстояти свої права на новопосаджені слободи, надсилаючи до волосної канцелярії копії гетьманських універсалів на відібрані земельні володіння і б'ючи чолом безпосередньо до канцелярії князя. У своїх прошеннях він посилався і на твердження старожилів про те, що орні землі в районі Бакланського лісу, на які претендував Меншиков, розробив він сам зі своїми людьми. Шидловський підтвердив право Гудовича на власність, видавши відповідний «владетельный лист»⁷.

В цей час від імені Шидловського до прикордонних територій було послано стольника Петра Фомича Кривцова, котрий розставив межові капці. Почепський комендант, чию сторону у суперечці з Гудовичем Шидловський чомусь не захотів узяти, невдовзі звинуватив сотника Баклані у шахрайстві та махінаціях зі встановленням межових стовпів: «столби по указу господина генерала Шидловского и поосмотру столника Петра Кривцова ставленіе... оне фальшивими тогоради будто пан Гудович сам оние ставил и переносил самоволно». Павлов указав на те, що таким чином Гудович примезував до залишених за ним ґрунтів Івайтенський ґрунт на кілька осьмачків. Звісно, сотник божився Шидловському, що жодного зі встановлених стовпів не зайняв: «але и здоровье свое ложити готов», і запросив рейментарського захисту⁸.

Протягом своєї кар'єри, як в якості сотника Баклані, так і ставши управителем міста Почепа, Андрій Гудович досить типово для свого часу

---

⁶ Інститут рукопису Національної бібліотеки ім. В. Вернадського (далі — ІР НБУВ). — Ф. І. — Спр. 55391-55452. — Арк. 49 зв.-50.

⁷ Там само. — Арк. 50.

⁸ Там само. — Арк. 51.

провадив безліч судових справ, сперечаючись за землю, кошти та встряючи до побутових конфліктів. Часом ці справи мали стосунок до діяльності покровителів Гудовича, часом були цілком приватними. Цікавим видається суперечка Гудовича зі священниками сіл Стародубського полку Михайлівки та Колодяжок, що мали місце у листопаді 1716 р. Священик села Колодяжки звинуватив почепського управителя у жорстокому побитті, і у відповідь на цей закид Гудович розповів слідству примітну історію, котру вважаємо за потрібне опублікувати повністю.

Одного разу, в день проти свята Петра і Павла, священик приїхав до Гудовича наїдпитку. В цей час управитель, наказавши спустити Гумаловське озеро біля Русланова млинка на Лобковському тракті, ловив там рибу. Злізши з коня, піп сів разом з господарем на призьбі, і у відповідь на питання, звідки він завітав, сказав, що приймав сповідь у якогось Лобка, і виказав своє обурення необхідністю їздити задля виконання своїх обов'язків до сусідніх сіл: «уже прав дедко знає що наш архиерей вистенни что за 10 миль на исповедь ездить». Зриваючи свою злість на прихожанах, піп бив бажаючих сповідатися канчуком на очеретині «у спокуту». І взагалі, його репутація серед сусідів була своєрідною — багато хто звинувачував святого отця у тому, що «в заводах», тобто за результатами судів, він безкарно б'є місцевих жителів, у вільний час він грабує людей, а під час сповідей гвалтує жінок. Не дивлячись на численні чолобитні та звинувачення, піп виходив сухим з води завдяки протекції архиєрея. Тому, мабуть, Гудович захотів його провчити. Поки піп сходив до пекарні Гудовича, попросивши напитися квасу, хазяїн обміркував його слова і вирішив відібрати у нього канчука. Підпоївши гостя ще більше, коли він повернувся, Гудович взяв канчук з його рук, пожартувавши: «нехай тобе за его ненакидают покуты, а я... тебе дам осьмачку хлеба, що болше канчука буде стоити»⁹.

Під час цієї розмови до Гудовича та попа під'їздила своячка управителя, мовивши, що саме піп Колодяжок забрав в неї бичка (сам піп вважав свої дії справедливими, адже своячка Гудовича пускала своїх корів їсти сіно з його покосів). Жінка хотіла взяти за цього бичка коня священика в якості компенсації. Поки Гудович розпитував родичку, що то був за бичок, священик розізлився через претензії жінки. Гудович сказав, продовжуючи жартувати, щоб своячка не вимагала від гостя коня, адже він сам подарує родичці бичка взамін втраченого, а у попа за це забере його канчук. Тоді піп, скочивши з призьби, почав так ляяти жінку, що хазяїну довелося пригрозити йому розправою, якщо він не зупи-

---

⁹ ІР НБУВ. — Ф. І. — Спр. 50897-50973. — Арк. 92–92 зв.

ниться: «нечепай отче матери бо будеш бит». Почувши це, піп поїхав геть, залишивши канчука у руках Гудовича.

Спочатку піп посилав по канчука пономаря, та Гудович не віддавав забране. Через три дні священник повернувся сам, знову будучи сильно напідпитку, і попросив повернути свою річ. Мабуть, бажаючи познущатися над самолюбством духовного отця, Гудович відказав, що канчука вже нема в його будинку, і його було передано до іншої садиби, тому нібито священник мав прислати за ним когось із свого причту. Піп відповів, що йому цього не дозволить архієрей, і Гудович послав за канчуком свого рибалку¹⁰.

Отримавши канчука назад, піп відкланявся та пішов, а Гудович, вважаючи, що справу завершено, сів у човна та поїхав через озеро. Повернувшись до берега, він почув крик мірошника, котрий повідомив господарю, що викрадено його коня, за якого Гудович свого часу давав 200 золотих, до того ж на коні була дорога зброя («кулбака добрая з платом и покровцем кармазиновым»). Управитель почав розпитувати у присутніх про те, що вони бачили, і дуже скоро дізнався, що коня вкрав колодязький піп: «оный поп севши на коня подповет як скочил то аж поволосен ноги у землю уехали». Пізніше свідки неодноразово бачили попа верхи на цьому коні, і чули, як іще до викрадення він похвалювався «загратити коня хоть у его [Гудовича] людей или его власного хотябы и золотых сто варт был». У той час, коли в церквах вже дзвонили до вечірньої служби, на коні Гудовича піп заїздив у гості до Карпа Довженка, жителя села Колодязок. Там само його бачив житель Стародуба, швець Антон Головань¹¹.

З жалем повернувшись до свого двору, Гудович тієї ж ночі послав слугу, щоб той прослідкував за попом, куди той поїде і де ховатиме викраденого коня. За різними даними, піп прив'язав коня на церковному цвинтарі біля вівтаря храму де сам служив, або ж у власних сінцях.

Після того, як про це дізнався Гудович, він зібрав своїх слуг, і наступного ранку поїхав сам відбирати свого коня. Про те, що сталося далі, свідки залишили неоднозначні показання. Сам управитель та його люди стверджували, що, приїхавши і знайшовши попа, вони побачили його, коли він борсався у річці під греблею, намагаючись утопити «молодчика» Гудовича, котрого той прислав слідкувати за святим отцем. Витягнувши мокрого попа з води, Гудович, за його власними зізнаннями, не з дурості, а з великого жалю звелів своїм людям розтягти його на землі та всипати йому сто палок. Сам піп стверджував, що слуги ображеного управителя з киями та обухами в руках оточили його і схопили, а в

---

¹⁰ Там само. — Арк. 92 зв.

¹¹ Там само. — Арк. 93 зв.

самого в руках була сама книжечка для богослужінь. Скочивши, він намагався утекти, але його верхи наздогнав Гудович, і вже тоді «парубки» «обложили» його «боєм»¹².

Один з притягнутих до справи свідків, Клим Федорович, розповів слідству таке: «...почув... я крик ставшися на гребле и вибег з двора сам о трех с Корнеем Давиденком и Леоном Герасименком теслями. И видел что челядь пана Гудовича на той гребле водися з попом уже одмоченым водою и бьют оного, мовил же я до них за що вы бьете попа, они сказали мы злодея бьем, где был и сам пан Гудович, и казал попа положивши на землю двом канчуками бити и будто прощаючися пан Гудович ударил его попа раз у щоку»¹³. Виправдовуючись за жорстоке побиття духовної особи, Гудович зазначав, що коня було повернено, але викрадач скалічив тварину, гарцюючи на ній селами, і кінь вже довго не може прийти до тям¹⁴.

У той само час піп села Михайлівка звинувачував Гудовича у тому, що він позабирав у нього житні копи на орних землях «и до самих тех грунтов самоволне интересуется»¹⁵.

У квітні 1719 р. разом з полковим писарем Афанасієм Федоровичем Покорським та Миколаєм, колишнім сердюцьким сотником, а також міськими магістратами Стародуба, Гудович слухав у генеральному військовому суді справу розжалуваного не без участі Меншикова Стародубського полковника Лукіяна Жоравки. Гудович особисто висував проти Жоравки звинувачення у тому, що той, не зважаючи на не підпорядкованість його особи полковій владі, наказав своєму домовому слугі Петру Шаркевичу, арештувати Гудовича, щоб той не зміг поїхати зі скаргами до Глухова. Надалі Шаркевич нібито за наказом Жоравки здійснив напад на село Іванівку, яке належало Гудовичу, де «галасовал, его жену ругал, и как хотел ущипливе безчестил». Зустрівши самого Гудовича на вулиці у Стародубі, Шаркевич лаяв і його, а після цього схопив палицю та розбив йому обличчя до крові. Гудович обурювався тому, що, навіть пожалівшись гетьманові, не знайшов управи на свого ворога — Шаркевич лише прислав свого слугу Федора, щоб той за нього вибачився¹⁶.

В 1719 р. Гудовича було взято під караул в результаті бійки, яка відбулася в процесі опитування місцевих старожилів під час перебування

---

¹² Там само. — Арк. 93–94.

¹³ Там само. — Арк. 93–94.

¹⁴ Там само. — Арк. 93 зв.

¹⁵ Там само.

¹⁶ *Лазаревский А.М.* Вказ. праця. — С. 40–42.

дяка Лосєва¹⁷. Лазаревський вважав, що стрімке зближення Гудовича з Меншиковим сталося саме під час візиту князя до України в 1720 р.¹⁸. Спочатку Гудович, маючи свої землі в Почепській волості, чинив опір межуванню, за що й поплатився, потрапивши до в'язниці. Однак, відразу після звільнення, а може, і задля нього, він сказав Меншикову, що знає, як має пролягати стара і справжня почепська межа, вказавши на необхідність та повну правомірність додавання до даних володінь князя Бакланської, Мглинської та майже повністю — Стародубської сотень. Чолобитники, котрі пізніше жалілися гетьманові на Гудовича, основною причиною його переходу на бік Меншикова зазначали складні та недоброчинні його стосунки з місцевою старшиною, котрій він, прийнявши протекцію російського вельможі, сподівався помститися¹⁹. Вірогідно, що в чолобитній, передусім, мався на увазі Антип Соколовський та поразка у боротьбі за сотництво, якої він завдав своєму політичному супротивникові десятьма роками раніше.

Таким чином, Гудович став центральною дійовою особою в історії з претензією його нового патрона щодо влади у Бакланській сотні — можливо, він мав надію, що під егідою Меншикова йому вдасться відновити своє втрачене положення сотника та вплив на протікання локальних справ. Вочевидь, це і стало однією з головних причин швидкого зближення Гудовича з колами прихильників князя Меншикова.

Тоді ж, у 1720 р. саме Андрій Гудович, супроводжуючи дяка Лосєва, їздив до Петербургу з «балканською кабалою», намагаючись першим, випередивши чолобитників та комісарів гетьмана, принести цареві документацію відносно присвоєння Меншиковим нових земель. Козаки жалілися, що Гудович своєю брехнею підтверджував слова Лосєва про те, що Бакланська сотня добровільно віддалася у княже підданство. Більш того, було складено фальшиву чолобитну, у якій бакланці нібито визнавали над собою владу Меншикова. В результаті Скоропадському довелося скласти власний перелік документів, які б описували злочинства та насильства, вчинені Меншиковим над населенням Стародубського полку²⁰.

Користуючись своїм положенням під захистом нового сильного патрона, Гудович почав наживатися за рахунок розорення стародубських козаків, котрі жалілися, що з ним нічого не можуть зробити навіть гетьманські представники-комісари²¹. Козаки масово писали на нього

---

¹⁷ Там само. — С. 279.

¹⁸ Філіпова Г.В. «Українська ревізія» князя О.Д. Меншикова 1720 р. // Сіверщина в історії України, № 10. — К., 2017. — С. 165–168.

¹⁹ Там само. — С. 279–280.

²⁰ Там само. — С. 283–284.

²¹ Там само. — С. 287.

чолобитні до Глухова та Петербургу. Усі ці події були типовими для протікання Почепської справи, коли місцеві землевласники зазнавали масового розорення від князя Меншикова та його приближених²². За допомогою Гудовича було примежовано, окрім Бакланської сотні, Мглинську та більшу частину Стародубської. Гудович працював задля цієї мети разом з якимись іноземцями — «німцями» Клейном та Германом, котрі були його помічниками²³.

Під час суду над Антипом Соколовським Гудович розгорнув діяльність, направлену на те, щоб якомога ефективніше зібрати та опрацювати свідчення проти свого ворога. Так, існують чолобитні щодо справи Соколовського, датовані 1724 р., де серед інших стоїть підпис Андрія Гудовича²⁴. У цьому він активно співпрацював з іншими своїми соратниками, приближеними до Меншикова. Вже в 1720 р. до гетьмана Скоропадського надійшла чолобитна на Соколовського від старости та майбутнього погарського сотника Семена Соболевського, який діяв заодно з Гудовичем, адже й сам мав давні рахунки з Соколовським. Сотника було звинувачено у лайці в бік князя, котрої він припустився ще в 1712 р.²⁵

До розслідування були притягнуті свідки, які загалом підтвердили показання Соболевського²⁶. До того ж, він звинувачував сотника у численних зловживаннях, крадіжках та знущаннях над населенням сотні. Згідно доносу, Соколовський нещодавно викрав шмат заліза та дві пляшки дорогого вина (загальною вартістю три рублі чотири алтини), два осьмачка жита (за звичайною ціною) та два пуди пеньки на дванадцять алтин чотири деньги. Також чолобитник зазначив, що у відповідь на перші спроби пожалітися гетьману у Глухів, Соколовський ув'язнив його на чотири тижні і відняв шість рублів — «били челом и управы на него не получили». Після написання інших жалібних чолобитних їх було забрано та спалено сотником, котрий «денег не вернул а еще и пени содрал»²⁷.

23–24 травня²⁸ 1722 р. людьми князя Меншикова були допитані жителі села (а у подальшому — містечка) Волуєць. Серед свідків були

---

²² Філіпова Г.В. Земельні стосунки стародубської старшини з князем О.Д. Меншиковим на прикладі володінь А.Ю. Лизогуба // Матеріали конференції «Проблеми історії і культури пограниччя: гуманитарне знання і вызови времени», 30 мая, 16 июня 2017. — Верхнедвинск, 2017. — С. 171–176.

²³ Черниговские епархиальные известия // Сентябрь 1865. Прибавления. — С. 577.

²⁴ Центральний державний історичний архів України у місті Києві (далі — ЦДІАК України). — Ф. 51. — Оп. 3. — Спр. 497. — Арк. 33.

²⁵ Російський державний архів давніх актів (далі — РДАДА). — Ф. 198. — Оп. 1. — Спр. 161. — Арк. 1–5.

²⁶ Там само.

²⁷ ЦДІАК України. — Ф. 51. — Оп. 3. — Спр. 497. — Арк. 2.

²⁸ Дати подано за старим стилем.

тодішній війт Онисим П'ятигуз, попередній війт Терех Нагиба та ще кілька десятків їх односельчан. Свідчення більшості жителів села можна зрозуміти, знаючи, що вони довгий час жили у страху перед адміністраторами Меншикова. Зокрема, сам Нагиба роком раніше, об'єднавши сили з помічником Андрія Гудовича Яковом Ілейком, вигнав з села свого ворога, Євстафія Тарасовича²⁹.

Жителі Волюйця одноставно показали, що Антип Соколовський у 1721 р. приїздив до них в село і «великими и нечестивыми словами понося его Высококоняжескую светлость»³⁰. Свідків з Волюйця відправили до Баклані, а звідти, після допитів в Ратуші, прямо до Глухова, за розпорядженням Богдана Григоровича Радіонова, управителя Почепа³¹.

Суд над Антипом Соколовським тривав до літа 1727 р., і закінчився, як і варто було очікувати, трагічно для підсудного. «Промеморія» судової справи, датована 17 липня 1727 р., свідчить: «О покушении его великоконяжой светлости чести Стародубского полку Бакланской сотни сотником Антипом Соколовским сего июля 13 дня по Его Императорского Величества указу... его Соколовского за поношение Его Светлости чести сотнического чина лишен, и после Его Императорского Величества указу... бить кнутом нещадно»³². Соколовський отримав 63 удари батоном, і помер через 9 днів після езекуції³³.

Того ж 1720 р., дякуючи за допомогу у прибиранні з політичної арени Соколовського, Меншиков призначив Андрія Гудовича другим комендантом Почепа. В цій якості Гудович навіть отримував особисте розпорядження Петра I негайно повернути скривдженим козакам їх майно, а також відібрану у тодішнього почепського сотника Івана Губчиця сотенну корогву та артилерію, що не могло бути нічим, окрім зухвалої образи³⁴.

З документів видно, що Андрій Гудович користувався значною довірою світлішого князя. Після управління Почепом він обійняв іншу посаду — з 1727 р. йому було доручено управляти справами княжого двірця у Коропі. Тільки лиш приступивши до виконання своїх обов'язків, Гудович проявив притаманний йому крутий норів. Налякавшись репутації Меншикова та чуток про особливості управління іншими підвладними йому містами, мешканці Коропа звернулися до гетьмана Данила Апостола з чолобитною та проханням зглянутися і не допустити їх розорення. Вони прохали, щоб за ними залишили право жити так само, як за

---

²⁹ Лазаревский А.М. Вказ. праця. — С. 257.

³⁰ ЦДІАК України. — Ф. 51. — Оп. 3. — Спр. 497. — Арк. 5.

³¹ ЦДІАК України. — Ф. 51. — Оп. 3. — Спр. 1047. — Арк. 7.

³² ЦДІАК України. — Ф. 51. — Оп. 3. — Спр. 2508. — Арк. 1–2.

³³ Лазаревский А.М. Вказ. праця. — С. 266–267.

³⁴ Там само. — С. 292.

володіння містом вдовою гетьмана Скоропадського, пані Анастасії Марківни: «в годовом окладе грошовом... и щоденних и ноцных панщизн просили милосердия»³⁵. Дізнавшись про це з чуток, або перехопивши документ, Гудович наказав Івану Закаревському, обмачевському старості, схопити всіх, хто підписався під чолобитною, і відвести до коропської Ратуші. Звідти чолобитників, до числа котрих входив війт Сава Панченко, цехмістри та міські обивателі, вивели на місце, де карали злочинців, роздягли догола, і почали бити батогами. За коропців заступилися місцеві священики — троїцький отець Іван Главачевський та причетник тієї ж церкви Філіп Хіміч. Вони слізно прохали Закаревського зглянутися та не ганьбити міщан, караючи їх привселюдно, ніби злодіїв. Але їх заступництво не допомогло чолобитникам. Філіпа Хіміча силою відвели до Ратуші, і Главачевський почав власноруч бити вже покараних батогами городян: «нас доволною палицею обваливал на землю волочил волочачи»³⁶. Ображені жителі Коропа судилися з Гудовичам через це до 1729 р. Результату цього судочинства ми не знаємо.

Коли Меншикову все ж таки вдалося добитися від імператриці Катерини I передання до своєї власності міста Батурин, «для приему маєтності» князь збирався послати саме Гудовича, як одну з найдовіреніших осіб в Україні. Та Гудович не зміг виконати доручення через надмірну зайнятість, і він був змушений знайти собі заміну в обличчі почепського канцеляриста Федота Лабзіна «в интересах его светлости». Лабзін з виписаними через клопотання Гудовича паспортами переїздив з Почепа до Глухова, а звідти — до Ніжина. Документи йому видали у дворовій генеральній канцелярії Меншикова. З Ніжина до Почепа Лабзін їхав на двох поштових подводах (отже, дуже швидко), з подорожніми на вказані прогони. Відомо, що канцелярист мав взяти з собою якийсь вкрай важливий реєстр, про що клопотався Гудович³⁷.

На початку 1727 р. Гудович у якості «поверенного служителя» розбирав справу про напад на жителів сіл Жолдаків та Підлипного, яке в той час належало до батуринських маєтностей Меншикова. Місцеві мешканці, користуючись певною правовою плутаниною у зв'язку з нещодавною зміною господаря, масово вирубали навколишні ліси, що знаходилися на берегах ріки Сейму, та бортні дерева, «неимеючи неякого себе в том никакова заперщення»³⁸. Під час однієї з поїздок за дровами валка місцевих жителів зазнала розбійного нападу з боку шестидесяти жителів села Мутина Глухівської сотні. Розбійники побили та пограбували під-

³⁵ ЦДІАК України. — Ф. 51. — Оп. 3. — Спр. 3066. — Арк. 2.

³⁶ Там само. — Арк. 2 зв.

³⁷ ЦДІАК України. — Ф. 51. — Оп. 3. — Спр. 1947. — Арк. 2–3.

³⁸ ІР НБУВ. — Ф. I. — Спр. 53762. — Арк. 36 зв.

даних князя Меншикова, забравши у них підводи, коней, волів, сокири, мотузки та навіть одяг зі взуттям. Заступаючись за жителів Жолдаків, Гудович звинуватив мутинського отамана козака Шилу та вимагав правосуддя. До Мутина було надіслано інструкцію про розшук, а отамана викликали до Генеральної Військової канцелярії³⁹.

Того ж року Гудович займався висилкою людей на сінні покоси до Глинської сотні (Підлипнянський степ), що мало забезпечувати потреби княжого двору⁴⁰. Тоді ж до Малоросійської Колегії було надіслано про меморію у підтвердження того, що Гудович все ще займає посаду в адміністрації князя Меншикова. Мабуть, цю вимогу з боку Колегії було зумовлено тяжкою хворобою князя і вірогідністю його скорої смерті⁴¹.

У наступному році на Андрія Гудовича жалівся Василь Бур, бкаланський хорунжий, звинувачуючи управителя в тому, що він розграбував його майно. Для розслідування позову мала зібратися комісія, до складу якого увійшла стародубська старшина⁴².

Після опали та смерті Меншикова у засланні Гудович зміг утриматися на плаву. На 1730-ті рр. він значно збагатився, і був одним з найвпливовіших землевласників Стародубського полку. В той час, як, слугуючи князю Меншикову, він усіляко безчестив гетьманську владу і навіть насміхався особисто над Данилом Апостолом, в 1732 р. гетьман особисто влаштував Гудовича та його синів, Василя, Олександра та Івана, до себе на службу, та проголосив, що вони знаходяться під його безпосередньою протекцією. Старший син Гудовича одружився зі вдовою Івана Даровського, домоправителя гетьмана Скоропадського, чим значно збільшив родинні статки. Один з онуків Андрія Гудовича став зятем гетьмана Розумовського⁴³.

В 1733 р. Андрій Гудович знову опинився у центрі скандалу, пов'язаного з вирубанням лісів, цього разу на Стародубщині. Тепер вже йому довелося боронити власне майно. Тодішній полковник стародубський, Олександр Дуров, захотів побудувати у місті нову будівлю Ратуші, використавши у якості будматеріалу деревину з власних лісів Гудовича. Людей полковника зустріла дружина Гудовича, відказавши їм: «Есть... в мене три брусы — оных полковнику стародубскому на шибеницу дать не пожалую...». Цікаво, що вже тепер разом з Гудовичем подавав скарги на

---

³⁹ Там само. — Арк. 37–38 зв.

⁴⁰ ІР НБУВ. — Ф. І. — Спр. 53762. — Арк. 108 зв.

⁴¹ Там само. — Арк. 110 зв.

⁴² Там само. — Арк. 358 зв.

⁴³ *Лазаревский А.М.* Вказ. праця. — С. 265.

нового полковника і його давній ворог, слуга Журавки, Петро Шаркевич⁴⁴.

Окрім вже згаданих маєностей на спірному прикордонні, Андрію Гудовичу та його брату Степану належало село Басихін на річці Ваблі. Відомо, що Андрій та Степан судилися за цей населений пункт, адже Степан Гудович був ображений на брата за те, що той свого часу обділив його, відібравши більшу частину села Івантенок⁴⁵. Свої ґрунти Гудович мав також у селі Курковичі «при колодцях»⁴⁶. До інших володінь Гудовича, які дісталися йому від батька, належали села Плевки та Агаряни. Останні землі Гудовичі, швидше за все, отримали по милості Меншикова з колишніх володінь Соколовських⁴⁷. Помер Андрій Гудович у 1734 р., залишивши своїм нащадкам значні статки, земельні володіння та гучне ім'я.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що віднайдена інформація не є повною, і ряд аспектів життя та діяльності Гудовича як у якості сотника Баклані або місцевого поміщика, так і на посадах, наданих йому Меншиковим, вимагають прискіпливого дослідження у подальшому. Не до кінця зрозумілими залишаються і перипетії його стосунків з козацькою старшиною Стародубського полку, перебіг суперництва за посади, родинна історія тощо. Тож, біографії Андрія Гудовича та багатьох менш відомих осіб, причетних до протікання межувань на користь князя Меншикова у Стародубському полку, ще чекають на своїх дослідників.

Додаток

**1710 р. — «Владетельний лист» генерала Ф. Шидловського
бакланському сотнику А. Гудовичу⁴⁸**

Лета 1710 июня 10 дня поуказу Римского и Росийского государств Свитлейшаго Князя Рейхсмаршала, и Ковалера Александра Даниловича Меншикова, вовладетелстви его города Почепова к уезду велено учинить окружную межу отиних городов, и владелцов для того чтоб вокружной Его Княжой Светлости межи иние владелци безобразно ничим невладели потому Его Високой Княжой Светлости указу и по приказу великороссийскіх полков Енерала Маіора Феодора Владимировича Шидловского для учинения окружной межи послан бил Петр Фомин син Кривцов

---

⁴⁴ *Лазаревский А.М.* Вказ. праця. — С. 55.

⁴⁵ Там само. — С. 143.

⁴⁶ Там само. — С. 181.

⁴⁷ Там само. — С. 272.

⁴⁸ У тексті збережено основні орфографічні, пунктуаційні та загальні стилістичні особливості, але замінено літери, що не використовуються у сучасному алфавіті. Титла розкрито, виносні літери введено до рядків. Відновлювані втрати доповнено у квадратних дужках.

ичинил между аиние были челом Его Високой Княжой Светлости Стародубовского Полку бакланской сотни сотник Андрей Гудович и подал челобитную укоторой написано, поучиненной нынешней окружной межности и его владетелство Почеповское земельной дачи его Андреевого, владения подслободкою Староговневкою апотойже межи и поотводу старожилов, и полюбовному договору зтамошними обивателями явилося заметою, и упочепского владения убакланской сотне розробленнаго поля вид Бакланского лесу которое одишло, отглуховцов и подзоричан в их границу толко ж число земельной дачи и то розореное влесу поле таком, которое втомжелесу его сотника люде розробили, изазамину того поля отдано ему сотнику Андрею, ивтое поле як Почепским и Бакланским, также и прочим владелцам неинтересоваца, также иновосаженою слободою которая нине осажуется, заним уволном лесу уграницы Стародубской надубровци, хрущовци между границ Почеповских Мглинских и Бакланских из пренадлежащими Его грунтами видеть и никому отвоих того села Подданных утиску и грабителства небило та коли одругих тех Его Андреевой слободе долегливостей, нечинилося; чого ради для немедленнаго увиренія, посполитим и протчим владелцом а ему для владенья вшпоменутиим грунтом дал сий владетелний лист зае[го] писания Генерала Маіора власной, его руки и печати, звиш менованій генерал Маіор Федор Шидловский.

ІР НБУВ. — Ф. І. — Спр. 55391-55452. — Арк. 50–50 зв. Копія XVIII століття.

REFERENCES

1. Dolhorukov, P.V. (1855). *Rossyjskaya rodoslovnaya knyha. Vol. II.* SPb. [in Russian].
2. Lazarevskij, A.M. (1888). *Opysanye Staroj Malorossyy. Vol. I. Polk Starodubskij.* Kyev [in Russian].
3. Filipova, H.V. (2017). Zemel'ni stosunky starodubs'koyi starshyny z knyazem O.D. Menshykovym na prykladi volodin' A.Y. Lyzohuba. *Problemy istoryy i kultury pohranych'ya: humanitarne znanie y vyzovy vremeni.* 171–176 [in Ukrainian].
4. Filipova, H.V. (2016). Narys z zhyttya Yampolya pershoyi polovyny XVIII stolittya (za materialamy tohochasnyx sudovyx sprav). *Novi doslidzhennya pam'yatok kozac'koyi doby v Ukrayini,* (25). 340–343 [in Ukrainian].
5. Filipova, H.V. (2016). «Protekciant» knyazya Menshykova Yakiv Ilejko: oblychchya rosij's'koyi administraciyi v Ukrayini pislya Pivnichnoyi vijny. *Naukovi zapysky z Ukrayins'koyi istoriyi,* (38). 45–51 [in Ukrainian].
6. Filipova, H.V. (2017). «Ukrayins'ka reviziya» knyazya O.D. Menshykova 1720 r. *Siversshhyna v istoriyi Ukrayiny,* (10). 165–168 [in Ukrainian].
7. Chernyhovskyye eparxyal'nye izvestia // Sentyabr' 1865. Prybavlenyya [in Russian].

Дата надходження до редакції: 26.11.2017.